

LBRIS | CĂLIN HENȚEA
We know
books

NEROSTITA

ISTORIE

A LUPTELOR ROMÂNILOR

DIN ANTICHITATE

PÂNĂ ÎN ZILELE

NOASTRE

CARTIER

i s t o r i c

Cuprins

Din cauza timpului, care nu mai are răbdare 11

LUPTELE ROMÂNILOR CU STRĂINII

DIN ANTICHITATE PÂNĂ LA ÎNTEMEIEREA
STATELOR FEUDALE 17

Luptele geților, campaniile lui Burebista și războaiele
lui Traian cu Decebal 18

Incertitudinile întunecatului mileniu 30

Descălecări, întemeieri, suveranități 37

MARII VOIEVOZI ȘI LUPTELE LOR 43

Ierarhiile politice, militare și sociale ale Evului Mediu 45

Primii mari voievozi: Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun 51

Violența răscoalelor transilvane și atrocitățile represaliilor
(Bobâlna, Gheorghe Doja, Horea, Cloșca și Crișan) 57

Iancu de Hunedoara și Vlad Țepeș: un cruciat târziu
și un erou damnat 63

Nu doar despre victoriile lui Ștefan cel Mare 70

Lupte pentru putere și erupțiile antiotomane ale lui Radu
de la Afumați, Petru Rareș, Ioan-Vodă cel Cumplit 77

Mihai Viteazul – eroul de care am avut și avem nevoie 81

Orgolii princiare, voievozi luminați și rivali înverșunați
(principii calvini, Vasile Lupu vs Matei Basarab și
Dimitrie Cantemir vs Constantin Brâncoveanu) 87

Secolul fanariot, războaie străine și români în armate străine 95

DE LA ADUNAREA NORODULUI

LA ARMATA ROMÂNĂ MODERNĂ 103

Tudor Vladimirescu și zorii modernității românești.....105

Strădaniile pașoptiștilor moldoveni, munteni și ardeleni 111

Cum s-a făcut Unirea Principatelor de la 1859 117

Războiul de Independență din 1877-1878 și prețul său.....128

Onorabila luptă națională a ardelenilor 136

Armata și țărani în 1888 și 1907. Adevăr și minciună 144

ÎNFRÂNGERI ȘI VICTORII ÎN RĂZBOAIELE

MONDIALE ALE SECOLULUI XX..... 151

Nefasta victorie din 1913 152

Românii în Primul Război Mondial: Vorbe, Înfrângeri

și Victorii 160

Vorbele: 1914-1916 161

Înfrângerile: 1916 164

Victoriile: 1917-1918 173

Marea Unire și Campania din Ungaria.....182

Lupte politice și frământări interbelice 195

Războiul nostru sfânt 216

Sfășierile interne: 1940-1941 217

Costul victoriilor: 1941-1942..... 225

Amarul dezastrului: 1943-1944..... 234

Războiul nostru antihitlerist..... 244

Controversa 23 august 1944 246

Eliberarea Ardealului 250

Luptele din Ungaria, Cehoslovacia și Austria 257

Pacea marilor puteri și luptele pentru comunizarea României..... 260

LUPTELE ROMÂNILOR CU EI ÎNȘIȘI

LUPTELE PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN	
ÎMPOTRIVA POPORULUI ROMÂN	269
Rezistența anticomunistă	271
Rezistența din munți	271
Revolte și proteste	277
Disidența. Rezistența prin cultură	283
Securitatea, principala armă de luptă a partidului comunist	
împotriva românilor (1948-1989).....	293
Armata a poporului, dar în slujba iubiților conducători	304
Cotropirea politică a armatei	304
Războiul întregului popor pentru apărarea partidului	
și a secretarului său general.....	312
Trădători pentru unii, eroi pentru alții.....	316
De-a șoarecele și pisica cu Marele Urss.....	325
Cameleonicele manevre ale lui Ghiță-Dej	326
Vicleniile, spaimile și megalomania ceaușiste.....	332
7 EPISOADE POSTDECEMBRISTE	
ALE LUPTEI PENTRU LIBERTATE	341
Episodul 1: Revoluția care încă se joacă	342
Episodul 2: Mineriadele sau urâtele și rușinoasele bătăi	
ale românilor cu românii	353
Episodul 3: Bătălia pentru NATO	362
Episodul 4: Luptele pentru pace, departe de țară.....	368
Episodul 5: Zbuciumul românilor moldoveni de peste Prut.....	380
Episodul 6: Războiul mediatic la români	393
Războiul mediatic este benefic pentru români	393
Ziarul ca un câmp de luptă.....	395
„Ați mințit poporul cu televizorul!”	404
Site-urile <i>fake news</i> sau praștia frustratului sărac.....	412
Episodul 7: Eterna și fascinanta luptă anticorupție	414
Foarte scurtă istorie a corupției la români	414

Orbecăind prin adâncurile corupției postdecembriste	419
Plagiatul ca sport național.....	430
În concluzie: suntem excepțiile care confirmă regula	433
Post-scriptum	437
BIBLIOGRAFIE	441
INDICE DE NUME.....	459

Răspunderile interne, carentele, calculele meschine ale politicianilor, lașitățile lor, acestea nu sunt niciodată dezvăluite și analizate. Cine îndrăznește să o facă este privit și denunțat public drept un adversar și denigrator al nației!”. Cât de dureros de actuale rămân aceste gânduri, mai ales că puțini dintre românii zilelor noastre cunosc istoria neamului lor. Cei mai mulți sunt convingși că știu suficient despre trecutul strămoșilor, doar repetând cele câteva clișee gratifiante induse de manualele de istorie comunistă (unicele de care au avut parte în școala generală sau liceu) sau amintindu-și secvențe din filmele istorice, croite tot pe calapod naționalist-ceaușist, ale lui Sergiu Nicolaescu sau Mircea Drăgan. Toate acestea au mistificat grosolan istoria românilor în scop ideologic.

Sunt pe deplin conștient de rolul profund al miturilor și legendelor în consolidarea morală a unui popor. La fel precum societatea are nevoie de cultul eroilor, de religie și armată pentru a funcționa în condiții de stabilitate și siguranță. Oamenii au nevoie de o construcție ideală, croită pe profilul lor și speranțele lor, la care să se raporteze în momente de cumpănă. Am avea cu toții sufletul gol și mintea stearpă fără mituri și eroi legendari, rătăcind robotic și săraci doar printre date și fapte seci, cele mai multe contradictorii sau descurajante. Dar aceste imaginarii cred ca sunt necesare și utile doar până în punctul în care nu alterează adevărul evident, bunul-simț și judecata limpede a oamenilor. Odată atins acest punct de inflexiune, luciditatea trebuie să primeze, oricât de dureroasă ar fi pentru oricare dintre noi.

Această carte se numește „nerostita istorie”, pentru că ea se referă chiar și la acele adevăruri deja știute și publicate de mulți istorici, dar rămase într-o echivocă penumbră, nefiind rostite clar și limpede, fără echivoc. Ceea ce ne doare, ne jenează sau nu ne convine trecem adesea sub o tăcere pretins patriotică, sau, mai grav, acoperim cu triumfalisme patriotarde. Față de cartea-mamă *Mereu nerostita istorie...* în această „istorie” am renunțat la multe detalii, fapte, date și am păstrat acele accente pozitive sau negative, despre care cred că poate sunt mai relevante și merită povestite. Așa cum uneori nu mai vedem pădurea din cauza copacilor, tot așa uneori esențialul se poate pierde din cauza prea multor informații care-l sufocă. Până la urmă, recunosc, a ieșit o

carte de atitudine față de istoria națională. Așa încât sunt obligat să-mi asum cînsit omeneștile subiectivisme și exasperări.

„Nerostita istorie a luptelor românilor” nu-și propune să denigreze glorioasele tradiții de luptă pentru libertate și neatárnare ale poporului român sau să găsească nod în papură marilor personaje ale istoriei naționale, eventual să descurajeze sentimentele sincer-patriotice sau de legitimă mândrie ale românilor pentru trecutul lor. Dimpotrivă. Recunoașterea controverselor istorice – privind personaje și evenimente ce păreau imuabile pe soclul unde fuseseră ridicate din considerente politice specifice unei epoci anume – cred că poate stimula un patriotism autentic și responsabil, bazat pe o mândrie și o încredere națională profunde, mult mai solide decât cele de paradă. Luptele românilor nu se referă neapărat numai la războaie și bătălii cu romanii, tătarii, turcii, nemții sau rușii. Am cuprins în luptele românilor, mai ales cele de după 1945, și la fel cruntele lor lupte cu ei înșiși, adică cu bolșevicii și staliniștii, cu cei corupți, cu minerii sau cu propria lor presă și propriile lor năravuri.

A venit timpul să privim cu luciditate și curaj spre trecutul nostru, pentru a nu mai repeta tot ceea ce ne-a durut atât de tare și am plătit atât de scump.

„Cel ce nu învață din istorie este condamnat să o repete”. Secvență din manifestațiile #rezist din Piața Victoriei din București, februarie 2017. (foto: Călin Hentea)

Călin Hentea
București, septembrie 2021

LBRIS

We know
books

**LUPTELE ROMÂNILOR
CU STRĂINII**

LBRIS | We know books

DIN ANTICHITATE PÂNĂ LA ÎNTEMEIEREA STATELOR FEUDALE

Acest prim capitol încearcă să acopere două milenii de istorie a spațiului numit carpato-dunăreano-pontic: din secolul al VI-lea î. Hr. și până în secolul al XIV-lea. Un timp de trei ori mai lung decât tot ceea ce a urmat de atunci încoace. Este vorba despre o perioadă fundamentală în destinul poporului român, deoarece în decursul acestor secole i s-au conturat hotarele, i s-a încheșat structura etnică, i s-a format limba. Timp de două mii de ani avem puține mărturii scrise (precum inscripția votivă creștină de la Biertan, din secolul al IV-lea) realizate de locuitorii acestui pământ. Fac excepție inscripțiile latine din timpul Daciei Felix sau cele grecești din Moesia Inferioară / Sciția Minor. De aceea, suntem nevoiți a reconstitui evenimentele și personajele relevante de pe teritoriul României actuale doar pe baza scrierilor istoricilor antici greci și romani sau a unor documente străine (Gesta Hungarorum, Diploma Cavalerilor Ioaniți, Cronica pictată de la Viena). Deoarece primul document de cancelarie românească păstrat datează abia din 1374, din vremea lui Vlaicu-Vodă, ne susținem istoria acestor două milenii nu prin izvoare scrise directe, ci prin interpretarea descoperirilor arheologice. În consecință, sunt approximate atât locul și data tuturor bătăliilor importante din această perioadă (Tapae, Posada și mai apoi Rovine), cât și condițiile geopolitice în care acestea s-au desfășurat. Ne lipsesc date esențiale, definiții pentru destinul unor personaje marcante ale istoriei noastre: Dromichete, Burebista, Decebal, Gelu, Litovoi, Basarab, Dragoș.

Luptele geților, campaniile lui Burebista și războaiele lui Traian cu Decebal

Continuă să se agite, cu o tonifiantă voluptate, prin imaginarul colectiv al românilor, așezarea trecutului lor alături de cel al unor personaje sau evenimente celebre ale istoriei. Este perfect de înțeles și deloc blamabilă această tendință a românilor, la fel ca și a altor popoare: americanii încă se mândresc cu victoriile strămoșilor coloniști asupra armatei imperiale britanice, iar grecii, cu antica lor victorie asupra imperialilor persani. Orice neam simte nevoia să se raporteze la cei care, la un moment dat, au făurit și au dominat istoria lumii.

Două mari civilizații au înflorit și au dominat succesiv spațiul european în ultimele secole dinaintea erei creștine: mai întâi cea greacă și apoi cea romană. Grecii antici i-au numit pe locuitorii din Câmpia Română și Dobrogea „geți”, iar romanii le-au spus „daci” celor ce locuiau pe teritoriul Transilvaniei, deși unii istorici spun că este corect a vorbi despre geți până la începutul sec. I d. Hr. și despre daci sau geto-daci până la războaiele lui Traian. În timp ce grecii din Milet făceau deja istorie întemeind colonii pe malul Mării Negre (cetatea Histria, în 657 î. Hr., urmată de Tomis), geto-dacii de pe teritoriul României actuale s-au aflat încă, timp de secole, „într-un final de preistorie”, după cum spune istoricul Mihai Bărbulescu, trăind sub forma unor uniuni tribale.

Relatările antice privind existența și faptele locuitorilor de la nord de Dunăre sunt în legătură cu conducătorii celebri și marile puteri ale Antichității și au fost scrise de istoricii antici la câteva secole după producerea evenimentelor respective, ceea ce presupune o doză consistentă de exagerări și subiectivism privind adevărul istoric.

Prima mențiune scrisă despre strămoșii noștri provine de la părintele istoriei, Herodot: împăratul persan Darius I (552-486 î. Hr.) a întreprins, prin 514-512 î. Hr., o campanie militară pe coastele Mării

Negre împotriva sciților, a căror putere ajunsese la apogeu și care atacau hotarele imperiului. „Înainte de a ajunge la Istru, birui mai întâi pe geți, care se cred nemuritori (...), a scris grecul Herodot în 93 î. Hr., în ale sale *Istории*, după care continuă: „...fiindcă s-au purtat nechibzuit, «geții» au fost îndată înrobiți, măcar că ei au fost cei mai viteji și mai dreپți dintre traci.”

Pentru a descuraja agresiunile tribalilor traci din sudul Dunării, Alexandru Macedon a organizat o expediție în anul 335 î. Hr. în cursul căreia a purtat trei bătălii. Ultima a fost împotriva oștii geților de la nord de Dunăre, Alexandru trimițând peste fluviu 1 500 de călăreți și 4 000 de pedestrași, folosind bărcile localnicilor. Potrivit istoricului grec Arrian din Nicomedia, „geții n-au rezistat nici măcar celui dintâi atac al cavaleriei, îndrăzneala lui Alexandru, care trecuse cu atâta ușurință și într-o singură noapte Istrosul, cel mai mare dintre fluvii, fără să aibă nevoie de vreun pod peste vadul apei, li se părea nemaipomenită; masivitatea falangei îi făcu să intre în panică, iar cavaleria lovise puternic în ei”.

Conflictului dintre regele macedonean Lisimach (c. 360-281 î. Hr.) și conducătorul uniunii tribale getice din Câmpia Română, Dromichete, i-au fost atribuite valențe moralizatoare, ulterior exploatare propagandistic de comuniști, pentru a evidenția superioritatea etică a românilor încă din cele mai vechi timpuri: Dromichete a fost, în anii '70, erou de benzi desenate în revista *Cutezătorii* și personaj de povestiri istorice. Cauza conflictului geto-macedonean din anii 297-292 î. Hr. a fost ajutorul dat de geți cetățitor grecești ce respingeau tendințele hegemonice ale lui Lisimach, precum și dorința lui Dromichete de a-și impune propria supremație. După ce Lisimach a fost nevoit să capituleze în fața lui Dromichete, acesta, potrivit lui Strabon și Diodor din Sicilia, l-a invitat pe prizonierul său la un ospăț foarte bogat, cu veselă de aur – corespunzător cutumelor macedonene, în timp ce el stătea alături la o masă modestă, cu blide de lemn – după obiceiul get: în fața mirării lui Lisimach, Dromichete l-a întreat, cu tâlc, de ce pornise război, pentru a cuceri sărăcia din țara sa, atâta timp cât dispunea acasă la el de bogăția macedoneană.

Civilizația geto-dacă, deși s-a aflat în proximitatea influențelor grecești exercitate prin cetățile Histria, Tomis, Callatis de la Marea Neagră, nu a depășit stadiul unor uniuni tribale din ce în ce mai puter-

Coif princiar de aur, descoperit în Poiana Coțofenești, jud. Prahova, sec. IV î. Hr. Contrar adevărului istoric, un coif similar a fost purtat de personajul Decebal, interpretat de Amza Pellea, în filmul *Dacii*, regizat de Sergiu Nicolaescu în 1967, a cărui acțiune se petrecea în secolul I d. Hr.

nice și centralizate și nu a dezvoltat o cultură (scrieri, sculpturi, arhitectură) comparabilă cu cea greacă sau romană. Pe de altă parte, în spațiul daco-get sclavagismul, ce constituia baza economică a Imperiului Roman, a fost aproape inexistent, dacii fiind oameni liberi, chiar dacă nu egali unii cu alții.

Din Munții Orăștiei, în Transilvania, până în Boemia și pe litoralul vestic ale Mării Negre, s-a extins puterea geto-dacă a lui Burebista (80-44 î. Hr.). Acesta a izbutit, după cum scria Strabon, prin „exerciții, abținerea de la vin și ascultarea de porunci” să închege o structură prestatală puternică, dar nu sunt mărturii asupra unei administrații. A fost doar o invenție a propagandei protocroniste din 1980 aceea sărbătorire a 2050 de ani de la crearea „statului dac centralizat și independent, condus de Burebista”, menită doar a-i servi cultului personalității lui Ceaușescu.

Din lucrările lui Strabon aflăm despre Burebista, în Dio Cassius citim despre războaiele dintre Traian și Decebal, iar la Iordanes găsim informații despre Dacia romană.

Nici măcar Strabon nu a lăsat lămuriri privind ascensiunea lui Burebista „în fruntea neamului său care era istovit de războaie dese” pentru a deveni „cel dintâi și cel mai mare dintre regii care au domnit peste Tracia”, precum este caracterizat în inscripția din Dionysopolis. Totuși, acțiunile sale expansioniste „pline de îndrăzneală”, mai întâi în sudul Dunării, până în Macedonia și Iliria, apoi prin anul 60 î. Hr. spre vest, în Panonia până în Moravia, iar în cele din urmă, prin anul 55 î. Hr., încheiate prin cucerirea cetăților grecești de la Pontul Euxin (Marea Neagră), justifică presupunerea existenței unor însemnate resurse militare. Acestea proveneau din circa douăzeci de triburi dacice supuse autorității lui Burebista. Acesta se afla în fruntea unei

Ion Dichiseanu și George Constantin în *Burebista*, film regizat de Gheorghe Vitanidis în 1980, pe un scenariu de Mihnea Gheorghiu, mostră elocvență de protocronism ceaușist și falsificare a istoriei, ce a fost servită invitaților străini la Congresul internațional de Istorie ce avea loc, la București, în același an. În 2018 secvențe din acest film au servit drept ilustrație la talk-show-uri dacopate de la un post privat de televiziune.

anumite stratificări politico-sociale: o cavalerie asigurată de *tarabostes* (sau *pileati*, adică nobilimea care purta căciuli), o pedestrimă alcătuită din oameni liberi – *comati* sau *capillati* (pletoși) – și un sistem de fortificații alcătuite din palisade de lemn, la șes, și din piatră, la munte. Potrivit lui Strabon, regii daci își asociau un mare preot drept „tâlmaci al voinței zeilor” (unul dintre puținii care știau a scrie și a citi), pentru ca deciziile lor să capete în ochii supușilor o aură divină. Ca o ironie a istoriei, un stră-stră-... nepot al dacilor neștiutori de carte, Costache Poenaru, a brevetat în 1827 primul toc rezervor din lume, adică un stilou, numele său fiind purtat astăzi de o stație de metrou bucureștean. Oare bucureștenii știu de ce?

Nu se cunoaște să fi rămas din acele vremuri vreo reprezentare a lui Burebista și nici a marelui zeu dac Zalmoxis. Tot așa, lipsește orice urmă scrisă în limba dacă, iar singurul chip al lui Decebal este cel lăsat

Asediul Sarmisegetuzei de către romani înfățișate pe Columna lui Traian și reproduse, pe cărți poștale din anii '70.

de romani pe Columna lui Traian. Foarte buni călăreți, capabili a trage cu arc din trap, dacii erau înarmați cu sabia încovoiată specifică (*sica*) și scutul rotund, dar și cu lănci și sulite, topoare și măciuci sau prăștii. Memorabil a rămas însemnul-stindard al dacilor – *draco*, în formă de balaur, având cap de lup, cu gura deschisă, din metal și un trup ondulat, ca al șarpelui, care, purtat în goană, prin pătrunderea aerului producea un șuierat cu efect înspăimântător asupra dușmanilor.

Dispariția bruscă a lui Burebista în anul 44 î. Hr. (pare-se în urma primului act de înaltă trădare și asasinare a propriului conducător din istoria noastră) și fărâmițarea rapidă a „marii sale stăpâniri” au arătat volatilitatea supremației bazată pe forță, de natură tribală, pe care o instaurase prin autoritatea sa de lider. Burebista a pregătit însă calea pentru Dacia lui Decebal, cel „priceput în ale războiului, și iscusit la faptă” (Dio Cassius), care a condus un stat mai mic, dar mai bine coagulat politic și social. Se crede că urmașul lui Burebista ar fi fost marele preot Deceneu, dar autoritatea acestuia ar fi fost doar una spirituală, teritoriile controlate de Burebista fiind, de fapt, împărțite în cinci. „Neamul geților, care se înălțase atât de mult sub Burebista, a decăzut apoi cu totul din pricina dezbinărilor launtrice și din pricina romanilor”, scrie Strabon în *Geografia*.

Deoarece Imperiul Roman a cucerit treptat, în secolele II-I î. Hr., Peninsula Balcanică, Dunărea a devenit frontieră între romani și nea-

Dacii cer pace la sfârșitul primului război din 102. Scenă de pe Columnia lui Traian, pe cărți poștale din anii '70.

murile barbare la nord de fluviu. Conflictele erau inevitabile. Scriitorul roman Florus (citat de profesorul C.C. Petolescu) scrie: „Dacii trăiesc nedezlipiți de munți. De acolo, sub conducerea regelui Cotiso, obișnuiau să coboare și să pustiască ținuturile vecine, ori de câte ori Dunărea, înghețată de ger, unea malurile. Împăratul Augustus a hotărât să îndepărteze această populație de care era foarte greu să te apropii”. Aceste acțiuni explică, probabil, aprecierea lui Tacitus despre daci ca fiind „un neam care niciodată nu era de bună-credință”.

În iarna anului 85/86 d. Hr. au fost reluate ostilitățile daco-romane, însuși împăratul Domițian venind la Dunăre. Regele dac Duras i-a cedat de bunăvoie tronul lui Decebal Durpaneus. Îi datorăm istoricului roman de origine greacă Dio Cassius remarcabilul laudatio al regelui dac, preluat cu emfază de toate manualele românești: „Ager în înțelegerea artei războiului și în executarea ei, priceput în alegerea clipei potrivite pentru năvala asupra dușmanului, știind când trebuie să se retragă, meșter în întinderea curselor, viteaz în luptă, putând cu dibăcie să se folosească de izbândă, să scape de urmările unei înfrângeri, însușiri care l-au făcut un potrivnic de temut pentru romani”. Acest text reprezintă cam tot ceea ce știm mai sigur despre regele dac, deoarece chiar și semnificația celebrei inscripții „Decebal per Scorillo” este controversată printre istorici. Calitățile războinice ale lui Decebal au

fost transmise, conștient sau nu, de cronicari, istorici sau poeți asupra acelor mari voievozi care s-au luptat și i-au învins pe otomani.

În urma unei ambuscade reușite în munți, probabil în defileul de la Turnul Roșu, prin care a anulat superioritatea numerică a armatei romane, Decebal a obținut o importantă victorie asupra generalului Cornelius Fuscus, capturând chiar și stindardul Legiunii a V-a Alaudae. În urma acestei înfrângeri, poetul Iuvenal scria în *Satiricele* sale că vulturii din Dacia sfâșiaseră măruntaiele lui Fuscus. În anul următor, 88 d. Hr., Decebal a fost înfrânt la Tapae (în Poarta de Fier a Transilvaniei) de cei 50 000 de soldați romani comandați de mult mai prudentul general Tettius Iulianus. Contextul internațional defavorabil romanilor (armata romană în frunte cu împăratul fusese înfrântă de marcomani) i-a permis lui Decebal să încheie o pace avantajoasă cu Domițian, Dacia devenind un „stat clientelar” al Romei: dacii se obligau să garanteze liniștea imperiului la frontiere, în schimbul acordării unor importante subsidii și „meșteri pricepuți la felurite lucrări folositoare în timp de pace sau război” (un fel de *know-how* roman corespunzător vremurilor antice).

Condițiile păcii dintre Domițian și Decebal au fost considerate umilitoare de împăratul Traian (98-117 d. Hr.) – „optimus princeps”, cum era numit de istoricii antici – care, „văzând cum odată cu întărirea forțelor militare sporea și trufia dacilor” (Dio Cassius), a atacat Dacia în fruntea a treisprezece legiuni. După ce a traversat Dunărea (Istrul) pe un pod de vase, în primăvara lui 101, Traian a obținut o primă victorie, parțială, tot la Tapae. Luptele au fost foarte violente, înregistrându-se și detaliul semnificativ al împăratului Traian care-și sacrifică hainele spre a confecționa bandaje pentru multele răni ale soldaților romani. În fața evidentei superiorități militare romane, Decebal a încercat o diversiune pe timpul iernii 101-102, atacând, în alianță cu sarmații și burii, castrele romane din Moesia (Dobrogea), pentru a-l obliga pe Traian să-și oprească înaintarea spre capitala Sarmisegetuza din Munții Orăștiei. Cu prețul unor mari pierderi umane, romanii au reușit să învingă în Dobrogea forțele dacilor și aliaților acestora. Acest succes a fost celebrat în 109, printr-un monument triumfal, *Tropaeum Traiani*, ridicat la Adamclisi.

Înfrânt și epuizat militar, pentru a salva statul dac, Decebal a trebuit să ceară pace lui Traian, în condiții foarte grele. Chiar și Traian

***Tropaeum Traiani*, monument restaurat cu fonduri europene, ce a fost exploatat propagandistic, atât ca simbol pentru susținerea unei retorici naționalist-comuniste de către Nicolae Ceaușescu în mai 1977, cât și ca decor electoral postdecembrist cu valențe patriotarde. Originea antică și semnificația monumentului rămân totuși în zona controverselor istorice.**

și-a dat seama că forțele militare de care dispunea în acel moment erau insuficiente pentru a-i zdrobi definitiv pe daci, cucerindu-le cetățile din munți. Ambii conducători erau conștienți că bătălia decisivă abia urma și s-au pregătit în consecință. Traian a ridicat la Drobeta un pod peste Dunăre, proiectat de arhitectul Apolodor din Damasc pentru transferul rapid al trupelor, iar Decebal, contrar prevederilor acordului de pace, și-a întărit fortificațiile și a încercat, în van, să organizeze o coaliție antiromană.

Atacul roman a început în vara lui 105, legiunile romane sub comanda lui Traian înaintând pe mai multe direcții și cucerind una după alta fortificațiile și cetățile dacilor. Decebal a încercat deschiderea unor tratative de pace pentru a stopa înaintarea romană sau chiar asasina-